

>> Vista parcial de la plaça Major de Banyoles des de sota les voltes. (Font: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPA. VALENTÍ FAGNOLI.)

L'aparador de la Plaça

Text > **PERE BOSCH**, historiador

Valentí Fagnoli va fotografiar la plaça Major de Banyoles en diverses ocasions. I, si atenem el material conservat, en totes elles va plantar la càmera en el mateix punt, a sota les voltes del costat nord, a la part més elevada de l'espai. D'aquesta manera, els arcs es converteixen en immensos finestrals des dels quals s'insinua la resta de la plaça. Es tracta, volgudament, d'una mirada parcial, fragmentada, que no ens permet copsar la geografia completa de l'espai però que ens trasllada perfectament la seva bellesa, i que copsa l'ànima d'un indret que, d'aleshores ençà, ha patit transformacions de tota mena.

Quan el fotògraf es va desplaçar a Banyoles, la plaça duia el nom de la Constitució. Però, amb el pas dels anys, es convertiria en un baròmetre perfecte per resseguir els canvis polítics viscuts pel nostre país. A partir del 1931 es va rebatejar amb el de la República i, des del 1939 i fins al 1975, va prendre el d'Espanya. L'escriptor Jaume Farriol, amb el seu enginy habitual, va extreure una conclusió ben lògica a tanta sacsejada del nomenclàtor: «Els banyolins,

escarmentats i amb un sentit admirable de la fugacitat de les coses humanes i molt particularment de les coses polítiques, han acabat per dir-ne només "la Plaça", i així saben que tothom ho entén sense necessitat d'afegir cognoms. Cognoms que, d'altra banda, han demostrat una desagradable i repetida inestabilitat».

El nomenclàtor, però, no és l'únic instrument que ens permet avaluar el paper polític i social que ha tingut la Plaça, sinó també la capacitat per convertir-se en l'escenari dels esdeveniments polítics i socials que han marcat el pols de la ciutat. El 13 de novembre de 1873, just en el lloc on Fagnoli va situar la seva càmera, els voluntaris per la llibertat van dipositar-hi el cadàver del comandant d'armes Josep Toribi d'Ameller, mort a pocs metres de distància, al portal dels Turers, quan intentava defensar la vila de l'atac dels carlins. Un testimoni de la tragèdia, l'avi Tonet de can Parrassa, recordava anys després aquella escena: «Llavors no hi havia voreres i la sang s'escorria carrer avall, barrejada amb els reguerots de la pluja. No hi havia tampoc la vorada de pedra de la Plaça i per això l'aigua enrogida va arribar fins a peu de l'Arbre de Llibertat, que els republicans havien plantat no feia gaire al bell mig. Ja havia dit l'Ameller: "[...] i el defensarem fins a regar-lo amb la nostra sang, si es

>> Autoria: MANEL LLADÓ

dona el cas"». Pocs mesos després d'aquella mort, les tropes de Francesc Savalls es van apoderar de la ciutat i van destruir l'arbre que havien plantat els liberals. Els carlins van anar-hi en processó, enlairant torxes i ciris, i en el moment de tallar-lo van entonar cançons i visques a Déu, a la pàtria i al rei. Malgrat la fi de la darrera carlinada, la Plaça va seguir esdevenint l'aparador principal de les lluites polítiques. I just al baixant de la Plaça, al davant d'on Fagnoli va situar l'objectiu, hi acabarien desfilant les tropes feixistes, que van celebrar la seva entrada a la ciutat el 1939, i els demòcrates de la Marxa de la Llibertat, que van fer-hi parada el 1975.

La Plaça que va immortalitzar Fagnoli ha canviat la seva fesomia, per bé que, paradoxalment, el seu aspecte actual, a un mateix nivell de paviment de travertí, s'aproximi molt més al que va poder conèixer el fotògraf que no pas al que es va mantenir durant bona part del segle passat, quan els cotxes i l'asfalt maldaven per ocupar fins el darrer racó. Els plàtans i la vorada central que s'observen al fons de tot de la instantània havien estat posats pocs anys abans que el fotògraf situés la seva càmera en aquell indret, concretament el 1898, a partir d'una remodelació que va impulsar l'alcalde Lluís d'Ameller, fill de Josep Toribi.

No només ha canviat l'aspecte de la Plaça, sinó també el perfil dels seus actors. Fagnoli es va situar just al davant de ca l'Esparter, més endavant ocupat per la farmàcia de can Boadella i actualment per una gelateria. En aquella instantània, va immortalitzar alguns pagesos abillats amb boina i armilles, i, en d'altres, els artesans que tenien els negocis a sota de les voltes o els infants que la convertien en un immens espai d'esbarjo per rebentar-hi les primeres pilotes i emular moros i cristians. Just al davant del molí de la Plaça, els ferrers de tall desplegaven podalls, estassabarders, ganivets, aixades o tot d'eines que traginaven en feixucs sarrions. Avui, des dels quatre racons de la Plaça emergeixen les terrasses dels bars i els restaurants, tot un símbol de la reconquesta que n'han fet els vianants. Les botigues, per la seva banda, es resisteixen a desaparèixer del tot, si bé no aconsegueixen imprimir aquell dinamisme que donaven a la Plaça a principis del segle xx, quan concentrava la meitat dels comerciants i un nombre ben significatiu dels artesans de la vila. En qualsevol cas, més de cent anys després de la mirada de Valentí Fagnoli, la Plaça es manté plena de vida, talment com un immens aparador de la ciutat.